

Vlaanderen
is erfgoed

Wijzigingsdossier

Houten windmolen Westmolen in Houtave

Wijziging van het besluit van de secretaris-generaal van 14 april 1944 tot rangschikking als monument van de houten windmolen in Houtave, heropgebouwd als “Westmolen” in Kruisem (Wannegem-Lede)

Monument

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Wijzigingsdossier:

Houten windmolen Westmolen, Kruisem (Wannegem-Lede), Huissepontweg
zonder nummer, oorspronkelijk Oostendse Steenweg, 83 in Zuienkerke
(Houtave) - monument

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/45068/103.1

Tom Lenaerts

29/09/2020

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	4
1.2.	Historisch overzicht	4
2.	Evaluerend gedeelte	6
2.1.	Evaluatie van de impact van de wijziging op de erfgoedwaarden, de beheersdoelstellingen en de bijzondere voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud	6
2.2.	Motivering van de afbakening van de bescherming	6
2.3.	Juridische toestand	7
2.3.1.	Onroerend Erfgoed:	7
2.3.2.	Ruimtelijke Ordening:	7
3.	Bronnen	7
3.1.	Archivalische bronnen	7
3.2.	Websites / Digitale bronnen	7
4.	BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER	8
4.1.	Omgevingsplan	8
4.2.	Fotobijlage	8
4.3.	Documentatie	8

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

Het wijzigingsbesluit voor de bescherming van de Westmolen in Kruisem maakt deel uit van een groter pakket molendossiers, waarvan de beschermde molens doorheen de jaren werden verplaatst of gesloopt. De beschermingsbesluiten werden daarbij niet op een adequate manier aangepast, waardoor het beschermingsstatuut juridisch onvoldoende dekkend is geworden of niet meer geldt. De voorgestelde wijzigings- en opheffingsbesluiten brengen dit juridisch en administratief in orde. Het gehele pakket kadert in het ruimere project 'Evaluatie beschermd bestand', pilootproject 'Windmolens', dat door het agentschap vanaf 2020 wordt uitgevoerd.

1.1. Situering

De onderstaande gegevens zijn het resultaat van onderzoek dat gebeurde in het kader van de inventarisatie van het bouwkundig erfgoed door het agentschap Onroerend Erfgoed¹, alsook van onderzoek uitgevoerd voor het opstellen van het goedgekeurde beheersplan² door ontwerper Patrick Vanroy uit Meerhout in opdracht van de eigenaar Etienne Van Hoe.

De staakmolen met open voet, genaamd Westmolen werd in 1981-1987 heropgericht en gerestaureerd in Kruisem, Wannegem-Lede, Huisepontweg (zonder nummer). De molen staat er op een hoge molenberg op een heuvelrug, grotendeels omringd door een wijds landschap. De molen kreeg ook de naam van Schietsjampettermolen na een incident in 1981. Andere alternatieve namen zijn 'Grote Molen' of 'molen van Wannegem', naar de naamgeving van de molen die oorspronkelijk op de locatie in Wannegem stond.

1.2. Historisch overzicht

Voorgeschiedenis van de molensite in Kruisem

Op de plaats waar de huidige Westmolen staat, stond oorspronkelijk de "Molen van Wannegem" of "Grote Molen" (fig.1). Deze molen werd eertijds gerangschikt als monument bij besluit van de secretaris-generaal op 12 april 1944.

Deze molen ging minstens terug tot de 16de eeuw en werd herbouwd in 1763.

De molen stopte definitief met draaien in 1936 en bleef nadien werkloos staan tot hij, helemaal vervallen, op 27 oktober 1959 omwaaide. De 'Grote Molen' wordt uiteindelijk bij koninklijk besluit van 15 april 1965 gedeclasseerd.

In 1981 krijgt het perceel met de hoge molenwal een nieuwe molen. Het wordt de nieuwe locatie voor de eveneens beschermde "Westmolen", overgebracht uit Houtave.

Beheersgeschiedenis op de oorspronkelijke locatie in Houtave³

De "Westmolen" of "Molen Ramman" die tot in 1981 in Houtave stond gaat terug op een oudere molen aan de Westernieuweg die nabij het verderop gelegen Vijverhof stond. In het begin van de negentiende eeuw wordt de molen verplaatst naar de Oostendse Steenweg (Fig.4). Op die plaats is de molen ook aangeduid op de Atlas der

---

¹ BOGAERT C. LANCLUS K. 1999: *Inventaris van het bouwkundig erfgoed, Provincie Oost-Vlaanderen, Gemeenten: Brakel, Horebeke, Kruishoutem, Lierde, Zingem en Zwalm* in Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen, 15N4, Brepols Turnhout.

² VANROY P. 2019 [online]: Schietsjampettermolen Kruisem (Wannegem-Lede), <https://plannen.onroerenderfgoed.be/plannen/971/>

³ Archief agentschap Onroerend Erfgoed, IE/WIM_WAM/RD_OD/110: Het administratief dossier bevat de stukken m.b.t. de molen in de periode 1980-1988

buurtspoorwegen (1844) en op de Vandermaelenkaart. De molen wordt beschermd in 1944 omwille van de artistieke, oudheidkundige, historische en esthetische waarde. Tot aan de dood van de toenmalige eigenaar en molenaar Victor Ramman in 1958 bleef de molen in bedrijf. (Fig.2) Nadien trad het verval in. (Fig.3)

Op 11 januari 1963 wordt bij koninklijk besluit aan de toenmalige eigenaar de toelating gegeven om de molen over te brengen naar Klemskerke, met als voorwaarde hem daar in zijn oorspronkelijke toestand terug op te richten. Dit besluit wordt echter nooit uitgevoerd.

Uiteindelijk verkoopt eigenaar Baron J. De Crombrugghe de vervallen molen op 27 november 1980 zonder de grond aan molenliefhebber Etienne Van Hoe die een heropbouw beoogt op een andere locatie. Hij voerde de verplaatsing uit met de principiële goedkeuring van toenmalig staatssecretaris Rika De Backer. De uiteindelijke machtiging voor de verplaatsing werd uiteindelijk verleend bij besluit van de Vlaamse Executieve 15 december 1982. Molenbouwer Mariman verplaatste de molenkast en plaatste deze op een nieuw opgebouwde voet. De uiteindelijke restauratie zou nog tot 1987 duren.

Demontage en **heropbouw op een nieuwe locatie**

De demontage en overplaatsing liepen niet van een leien dakje: de nieuwe eigenaar van de molen krijgt op 19 februari 1981 (brief gedateerd op 18 februari 1981) de principiële goedkeuring van staatssecretaris Rika De Backer om de molen herop te bouwen. Begin maart begint de eigenaar met de ontmanteling van de molen, waarvoor hij de goedkeuring had ontvangen en brengt hem over naar Wannegem-Lede (waarvoor hij echter geen toelating had).

Enkele dorpsbewoners zagen met lede ogen aan hoe de vervallen molen opgeladen werd. De inderhaast ingeroepen veldwachter vuurde zelfs in de lucht om het transport tegen te houden. Dit leverde de molen de plastische bijnaam op van "Schietsjampettermolen".

De gemeenschapminister van Cultuur nam nadien wel de beslissing om de verplaatsing te regulariseren en ondersteunde de restauratieinspanningen van de nieuwe eigenaar omdat de molen alleen op deze manier gered zou worden. De uiteindelijke machtiging voor de verplaatsing werd door de Vlaamse Executieve verleend op 15 december 1982⁴. De herplaatsing van de molenkast en staak in Kruisem gebeurde kort daarop door molenbouwer Mariman, op de nieuw opgebouwde teerlingen en kruisplaat.

De gemeente Zuienkerke en de Provincie West-Vlaanderen en twee burgers trachtten met diverse juridische procedures de molen terug te laten opbouwen in Houtave. Na 6 jaar procederen en na een uitspraak van het hof van beroep in Antwerpen op 16 september 1988 stopt het geschil omtrent de verplaatsing.

De verplaatsing is op dat moment te verantwoorden om diverse redenen. De nadelen van een verplaatsing en de heroprichting wegen in die omstandigheden niet op tegen de voordelen.

Kunnen vermeld worden als voordelen:

- Reddingsoperatie van het monument met een aantal bruikbare onderdelen; volgens de archiefstukken⁵ verkeerde de molen in Houtave in zeer slechte staat en was de verplaatsing naar Wannegem-Lede en de verzekering van een malend herstel doorslaggevend voor het overbrengen.
- De nieuwe inplantingsplaats bezit goede eigenschappen, zowel landschappelijk als molentechnisch;
- De eigenaar ijvert voor een maalvaardig herstel en wil regelmatig met de molen gaan malen;

⁴ Gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad op 14 januari 1983.

⁵ IE/WIM_WAM/RD_OD/110: zie foto's uit het dossier in de bijlage documentatie.

- Op dezelfde plaats stond vroeger de 'Grote Molen' of 'Molen van Wannegem', een staakmolen gebruikt als korenwindmolen;

Kan vermeld worden als nadeel:

- De molen verdween uit zijn historische omgeving. Typologisch is de molen immers een typische West-Vlaamse staakmolen van de kuststreek, met een steile trap die zonder balkon naar de meelzolder leidt.

De heroprichting en het maalvaardig herstel van de molen werden in 1987 afgerond.

Na stormschade in 1993 werd de helft van het gevlucht van de molen hersteld naar de plannen van architect Paul Gevers uit Kasterlee en molenbouwer Caers uit Retie.⁶

In 2000-2004 werd het gevlucht gerestaureerd met experimenteel gebruik van Bilinga⁷ door ingenieur architect Freddy De Schacht uit Ruiselede en molenbouwer Thomaes uit Roeselare.

In 2006-2008 volgt een volgende fase m.b.t. een maalvaardige restauratie, uitgevoerd door molenbouwer Thomaes naar plannen van architect Patrick Vanroy uit Meerhout. Dezelfde architect maakte in opdracht van de eigenaar een beheersplan op in 2019⁸. Bij het opstellen van dit dossier is de molen momenteel niet maalvaardig en wacht de molen op herstelling.

De molen werd ook op regelmatige basis onderhouden, met ondersteuning van onderhoudspremies.

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Evaluatie van de impact van de wijziging op de erfgoedwaarden, de beheersdoelstellingen en de bijzondere voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud

Het betreft een louter administratieve wijziging van het beschermingsbesluit. Deze wijziging heeft geen gevolgen voor de erfgoedwaarden van het beschermde monument, evenmin voor de beheersdoelstellingen of de bijzondere voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud. De aanduiding van de te registeren en te documenteren erfgoedwaarden die verloren gaan is in dit geval dus niet aan de orde.

2.2. Motivering van de afbakening van de bescherming

De ontmanteling van de molen en de verplaatsing van de Westmolen naar Kruisem (Wannegem-Lede), Huisepontweg zonder nummer, perceel: Kruisem, 2de afdeling Wannegem-Lede, sectie B, nummer 26A werd gemachtigd met het besluit van de Vlaamse Executieve van 15 december 1982.

Het volledige perceel, heden gekend bij het kadaster als perceel 26A, wordt opgenomen in de afbakening, aangezien dit eveneens de hoge molenberg met de kruipalen omvat, die zo goed als het gehele perceel innemen, zoals te zien op de luchtfoto in de fotobijlage bij het inhoudelijk dossier. In het beheersplan zijn de toegangsweg, de molenberg en de molen afgebakend.

---

⁶ Archief agentschap Onroerend Erfgoed IE/WIM_WAM//RD_OD/111: restauratie en onderhoudsdossiers.

⁷ Afrikaanse houtsoort

⁸ Beheersplan, goedgekeurd op 18 juli 2019:

<https://plannen.onroenderfgoed.be/plannen/971>

2.3. Juridische toestand

2.3.1. Onroerend Erfgoed:

De Westmolen is beschermd als monument bij besluit van de secretaris-generaal 14 april 1944:

<https://besluiten.onroenderfgoed.be/besluiten/122>.

De verplaatsing en wederopbouw van de Westmolen in Kruishouten gebeurde na machtiging door de Vlaamse Executieve op 15 december 1982:

De Westmolen is opgenomen in de vastgestelde inventaris van het bouwkundig erfgoed van 28 november 2014:

<https://besluiten.onroenderfgoed.be/besluiten/10993>

De Westmolen is erkend als ZEN-monument in het op 18 juli 2019 goedgekeurde beheersplan voor de houten windmolen de Westmolen :

<https://plannen.onroenderfgoed.be/plannen/971>

2.3.2. Ruimtelijke Ordening:

Volgens het gewestplan is de Westmolen gelegen in agrarisch gebied.

3. BRONNEN

3.1. Archivalische bronnen

Archief Onroerend Erfgoed, IE/WIM_WAM/RD-OD/109, Westmolen Houtave/Kruisem.

Archief Onroerend Erfgoed, IE/WIM_WAM/RD-OD/111, Westmolen Kruisem.

Archief Onroerend Erfgoed, IE/WIM_WAM/RD-OD/110, Grote molen Kruisem, Westmolen Houtave.

Archief Onroerend Erfgoed, IE/BES_MOL/015 DOSSIER 103

3.2. Websites / Digitale bronnen

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED s.d.:

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/43825>.

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2018:

<https://plannen.onroenderfgoed.be/plannen/971>.

DENEWET L., HOLEMANS H. s.d.: *Houtave (Zuienkerke), West-Vlaanderen*

<https://www.molenechos.org/verdwenen/molen.php?nummer=2125>, laatst geraadpleegd op 30 september 2020.

DENEWET L., HOLEMANS H. s.d.: *Wannegem-Lede (Kruishouten) Molen van Wannegem,*

<https://www.molenechos.org/molen.php?AdvSearch=249>, laatst geraadpleegd 22 september 2020.

4. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

4.1. Omgevingsplan

4.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's bij deze wijziging. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

4.3. Documentatie